

MEGNYITÓ

Hölgyeim és uraim! Kedves Barátaim!

Konferenciánk alcíme: "Nyelvészeti és alkalmazott fonetika".

A hangtannal és a hangtan alkalmazásával kapcsolatban néhány gyakorlati, illetőleg elméleti kérdést érintenek.

1. Fonetika és alkalmazott fonetika. – A fonetika gyakorlati alkalmazásait tárgyaló munkára könnyen rá lehet mondani, hogy nem fonetikai, hiszen e tudománynak pusztán alkalmazásairól van szó. De a bíráló lehet éppen ellenkező irányú is: ha a tudományos fokozatra pályázó jelölt a fonetikának elméleti kérdéseit tárgyalja, akkor azt a véleményt nyilváníthatja a bíráló: hogy "szép, szép, de mi a disszertációnak a társadalmi hasznossága?"

Nézetem szerint egy tudományt és a részben vagy nagyrészt erre épülő alkalmazott tudományt nem szabad mereven elválasztani egymástól. A kettőt lehet egymástól elhatárolva tárgyalni, de ha a kutatás szempontjai úgy kívánják, a kettőt egy nagyobb egységben is fölfoghatjuk.

Kétnapos konferenciánkat e nagyobb egység szellemében tartjuk.

2. A társadalmi tudományok és a természettudományok egymást megtermékenyítő hatásáról. – Nem is olyan régen egy kitűnő nyelvtudományi kandidátusi értekezés vitájában a bíráló bizottság egyik tagja azt a nézetét (vagy sejtését?) fejezte ki, hogy hiábavaló igyekezet a társadalmi (németes szóval: "humán") tudományok művelőinek a természettudományokra is támaszkodni.

Ennek ellentmond a tudományos élet, amely a tudományok térképén nem ismer el hermetikusan záró közigazgatási határokat.

Éppen a mi szaktudományunk is példa erre; tudjuk, hogy mennyire segítette a hangtant mint társadalmi tudományt a természettudományok kategóriájába tartozó anatómia, fiziológia, patológia, akusztika, hogy egyebeket ne említsek. Itt utalok arra, hogy a modern percepciók fonetikában újra felfedezik az (artikulációs) motorikus képzeteknek a beszéd megértésében való szerepét. S ugyancsak modern gondolat (Andreas D. Fröhlich, Hrsg.: Wahrnehmungsstörungen und Wahrnehmungstraining bei Körperbehinderten. Weinstetten, 1977, 9–11), hogy a mozgási fogyatékosággal aránylag többször észlelési zavarok járnak akkor is, ha a mozgászavar nem agyi eredetű; ezek kiterjedhetnek a hallásra (nemcsak a beszédhallásra) és/vagy a látásra. Éppen ezért fel kell figyelniük arra például, hogy a dadogás, amely mozgási fogyatékoság is, miként hat magának a dadogónak észlelésére általában és a beszédészlelésére.

De hát a nyelvlélektan is hogyan nélkülözhetné a természettudományok segítségét?

VIII

Ma, a tudományok egyre nagyobb fokú szakosodása idején integrációs tényezők is működnek, s ez biztató jel.

3. Néhány megjegyzés a mai tudomány idolumairól. – Verulami Bacon idolumai közül csak a színház idolumait említem.

A XVII. századi tudós a tudományos tisztánlátást gátló tényezők között említi az "idola theatri"-t; ezeken, a színház idolumain a hagyomány által szentesített, de kritika nélkül elfogadott "tudásunkat" érti.

Ha ma is élne Bacon, "idola theatri"-n alighanem másokat (is) értene. Ezek pedig a tudományos divatok bálványai. A legújabb tudományos divatok bálványainak tiszteletével jár a régebbi szakirodalom tanulmányozásának elhanyagolása, s erre bizony van példa a nyelvtudományban is.

Az erős tudományos egyéniség azonban hátat fordít e bálványoknak, nem enged a pillanatnyi sikerek csábításának, s a tudományos kutatásban is lelkiismeretének categoricus imperativusát követi. Talán remélhetjük, hogy egyre több ilyen tudósunk lesz.

E gondolatok jegyében megnyitom konferenciánkat.

Vértes O. András